

บทวิเคราะห์

ทิศทางและแนวโน้มการวิจัยเชิงคุณภาพต่อความสำคัญในการพัฒนาเป้าหมายงานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) คือ การศึกษาหาข้อเท็จจริง หรือหาคำตอบของปรากฏการณ์ของสภาพปัญหาใดๆในทางสังคมและชุมชนหรือกรณีศึกษาที่มีความน่าสนใจที่มีจำนวนหรือปริมาณไม่มากนักที่ผู้วิจัยมีความสนใจ และมีดุลพินิจว่ามีประโยชน์ในการที่จะดำเนินการศึกษาหรือวิจัยนั้น โดยใช้กระบวนการที่แตกต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ คือ มีรูปแบบการเข้าถึงในการรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบประเด็นความสนใจในปัญหาลักษณะการเผชิญหน้ากับเป้าหมายหรือกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งมีตั้งแต่ในบุคคลแบบเดียวไปกระทั่งในลักษณะรูปแบบบุคคลกลุ่มใหญ่ ตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไปโดยไม่จำกัด แต่โดยมากแล้วมักนิยมทำการศึกษาโดยใช้จำนวนไม่มากนัก เช่น การถอดบทเรียนซึ่งใช้กลุ่มเป้าหมายในการให้ข้อมูลเป็นรูปแบบกลุ่มไม่เกิน 50 คน เป็นต้น (การสัมมนากลุ่มย่อยหรือประชุมกลุ่มเล็ก หรือสนทนากลุ่มเล็ก) หรือหากเป็นกรณีศึกษาที่มีความสำคัญทางการแพทย์และมีความแปลกใหม่ หรือมีความรุนแรงที่อาจจะส่งผลต่อบุคคลอื่นก็อาจจะทำการศึกษาได้เลยในบุคคลนั้นเพียงคนเดียว ซึ่งเรียกการศึกษาในประเภทนี้ว่า กรณีศึกษา นับได้ว่า เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพเช่นเดียวกัน ซึ่งการศึกษาในรูปแบบกรณีศึกษา มักเน้นความลึกเชิงเนื้อหาและเก็บประเด็นรายละเอียดเพื่อได้ซึ่งข้อมูลในเชิงปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาหรือสิ่งแวดล้อมสัมผัสหรือการระบุเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหานั้น เพื่อจะมาทำการวิเคราะห์สรุปเหตุและผล รวมถึง การพิสูจน์ความสอดคล้อง ความเชื่อมโยงต่างๆ ในการสังเคราะห์ผล

จุดร่วมที่สำคัญ คือ เรื่องของข้อมูล ที่ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาวิจัยประเภทใด เช่น ปริมาณ หรือ คุณภาพ ที่จำเป็นต่อการสรุปผล ซึ่งแม้จะต้องการข้อมูลที่มากหรือน้อยก็ต้องการข้อมูลในการสรุปผลเหมือนกัน เพียงแต่มีกระบวนการรวบรวมข้อมูลที่ต่างกันเท่านั้น

งานส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อมนั้น ในอดีตที่ผ่านมาได้มีการศึกษาวิจัยที่ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพค่อนข้างหลากหลายและมีปริมาณค่อนข้างเยอะกว่าปัจจุบัน ส่วนในปัจจุบันนิยมใช้การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการวิจัยเชิงคุณภาพยังคงพบได้ในการประชุมถอดบทเรียนในการแก้ไขปัญหาต่างๆทั้งที่ปฏิบัติสำเร็จและล้มเหลว ในการสนทนากลุ่มย่อยต่างๆ หรือสัมมนาย่อยต่างๆ การประชุมขนาดเล็ก ซึ่งมีปริมาณไม่มากนัก

หากวิเคราะห์ปริมาณงานวิจัยเชิงคุณภาพของศูนย์อนามัยที่ 5 เมื่อเทียบกับแนวโน้มประเภทงานวิจัยทั้งหมดที่มีการเผยแพร่ในช่องทางอื่นทางวารสารวิชาการต่างๆ พบ มีทิศทางสอดคล้องกับงานวิจัยกระแสหลัก คือ โดยส่วนใหญ่เน้นไปที่การศึกษาเชิงปริมาณ เช่น การศึกษาความพึงพอใจของผู้รับบริการ การศึกษา

ประสิทธิภาพการบริการต่างๆรวมทั้งวิธีการที่มีประสิทธิภาพในการให้บริการผู้มารับบริการที่มาทำการคลอดที่โรงพยาบาลศูนย์อนามัยที่ 5 โดยยังไม่พบว่ามีการวิจัยเชิงคุณภาพมากนัก และในส่วนของภาควิชาการนั้น พบ มีงานวิจัยที่มีลักษณะในด้านปริมาณ เป็นส่วนใหญ่เช่นเดียวกัน เช่น การศึกษาความรอบรู้ด้านการส่งเสริมสุขภาพ และอนามัยสิ่งแวดล้อมในประชากรกลุ่มต่างๆ ซึ่งอาศัยการเก็บข้อมูลโดยเน้นจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นสำคัญ

ในแง่ของการตอบโจทย์การทำวิจัยเพื่อการได้มาซึ่งคำตอบของการทำงานตามการแก้ปัญหาในนโยบาย และพันธกิจของหน่วยงานหรือองค์กรนั้น พบสัดส่วนจำนวนงานวิจัย ในการมีงานวิจัยต่อเรื่องต่อคนของ ศูนย์อนามัยที่ 5 ในปี พ.ศ.2568 ยังมีปริมาณไม่มากนัก โดยส่วนใหญ่มักพบเป็นรายงานสรุปความรู้และวิธีการหรือ การปรับปรุงขั้นตอนในการปฏิบัติงานเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งยังมีรายงานการวิจัยในลักษณะการศึกษาเต็มรูปแบบไม่มากนัก ดังนั้น ทิศทางและแนวโน้มของการทำงานวิจัยจึงอาจจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางต่างๆเพื่อความ สอดคล้องกับบทบาทพันธกิจที่มากขึ้น เช่น การมีงานวิจัยในการพัฒนาระบบราชการภาครัฐหรือ PMQA การมี งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นศึกษาปัญหาเชิงลึกของปัญหาตามบริบทในพื้นที่ หรือตาม area base ที่เน้นการ แก้ปัญหาจากแนวระนาบล่างเพื่อสะท้อนปัญหาที่แท้จริง ไปยังแนวระนาบบนหรือหน่วยบน ซึ่งยังไม่มีการวิจัยใน ลักษณะนี้มากนัก และในส่วนงานวิจัยของภาคบริการที่อาจจะควรเน้นไปที่นวัตกรรมบริการด้วยวิธีการที่มีการ สรุปประเด็นปัญหาจากข้อมูลของส่วนงานวิชาการมากขึ้น อันจะเป็นการสอดคล้องและเชื่อมโยงในการ ประสานงานทางการทำงานที่สมดุลและชัดเจนในโครงสร้างขององค์กร โดยงานวิจัยเชิงคุณภาพอาจจะตอบ โจทย์ ในแง่ของการค้นหาสาเหตุ การระบุประเด็นปัญหา ในเรื่องของการค้นหาวิธีการพัฒนาระบบบริหารงานในการ ติดต่อประสานงาน และ แนวทางการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรในด้านวิชาการเป็นรายประเด็นที่เชื่อมโยงสาเหตุ ความสัมพันธ์ในการบริหารองค์กรได้ดีขึ้นและครอบคลุมขึ้น เช่น การสนทนากลุ่มเพื่อได้มาข้อมูลในการสร้าง วัฒนธรรมองค์กร การสนทนากลุ่มในการร่วมวางแผนทางพัฒนาวิชาการของบุคลากรในหน่วยงาน การสนทนากลุ่ม เพื่อการหาแนวทางการวางวิสัยทัศน์ขององค์กรสมรรถนะสูงร่วมกัน เป็นต้น

วุฒินันต์ กลิ่นสุคนธ์

นักวิชาการสาธารณสุข ปฏิบัติการ

ผู้เขียนบทวิเคราะห์